

СТАРЕНЬКИЙ О. С.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінальної юстиції
(Національна академія внутрішніх
справ)

Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.1.37>

ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ СЛІДЧИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ № 4359-IX

У статті досліджено актуальні проблеми отримання доказів слідчими Національної поліції України шляхом проведення слідчих (розшукових) дій в ізоляторах тимчасового тримання. Зазначено, що в ситуації, коли Україна перебуває в умовах збройної агресії, ефективність досудового розслідування набуває не лише кримінального процесуального, а й стратегічного значення. Ізолятори тимчасового тримання в цій системі слугують ключовим логістичним і процесуальним елементом, що забезпечує оперативний доступ до осіб, щодо яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, та дозволяє своєчасно проводити слідчі (розшукові) та негласні слідчі дії з метою отримання доказів у кримінальному провадженні.

Посилену увагу зосереджено на аналізі потенційних ризиків, пов'язаних з набуттям чинності Закону України № 4359-IX, який обмежує повноваження Національної поліції України щодо утримання в ізоляторах тимчасового тримання осіб, узятих під варту, обвинувачених і засуджених. У статті обґрунтовано, що такі законодавчі зміни суперечать положенням чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про попереднє ув'язнення», оскільки створюють нормативну колізію та правову невизначеність, що ускладнює реалізацію повноважень слідчих Національної поліції України щодо отримання доказів у кримінальному провадженні. Доведено, що така ситуація порушує принцип верховенства права й може призвести до неоднозначного тлумачення відповідних норм на практиці.

Наведено аргументи щодо відповідності практики утримання осіб в ізоляторах тимчасового тримання міжнародним стандартам, а також констатовано логістичну перевагу ізоляторів тимчасового тримання над слідчими ізоляторами, зокрема з огляду на територіальну наближеність, кращу технічну оснащеність і можливість оперативного реагування.

Визначено проблеми, пов'язані з перевантаженістю слідчих Національної поліції України, ризиками неможливості отримання чи втрати доказів під час ускладненого доступу до підозрюваних, особливо в прифронтових регіонах, де обмежені можливості переміщення через пошкоджену інфраструктуру. Зауважено, що ізолятори тимчасового тримання забезпечують можливість реалізації заходів забезпечення безпеки для потерпілих і свідків, що також є критично важливим для отримання доказів, які відповідають вимогам допустимості, достовірності й належності.

Обґрунтовано доречність рішення Президента України щодо застосування вето до Закону № 4359-IX та запропоновано комплекс законодавчих змін з урахуванням положень Закону України «Про попереднє ув'язнення» та Кримінального процесуального кодексу України для збереження й нормативного



закріплення повноважень поліції щодо утримання в ізоляторах тимчасового тримання окремих категорій осіб у випадках, зумовлених потребами досудового розслідування. Такі зміни сприятимуть ефективності кримінального провадження в умовах воєнного стану, зокрема створять належні умови для своєчасного отримання слідчими Національної поліції України доказів у кримінальному провадженні.

Ключові слова: отримання доказів, ізолятори тимчасового тримання, слідчі ізолятори, досудове розслідування, слідчі, Національна поліція України.

Starenkyi O. S. Challenges in the Collection of Evidence by Investigators of the National Police of Ukraine in the Context of the Implementation of Law of Ukraine № 4359-IX

The article examines the pressing issues surrounding the collection of evidence by investigators of the National Police of Ukraine through the conduct of investigative (search) actions in temporary detention facilities. The author emphasizes that in the context of ongoing armed aggression against Ukraine, the effectiveness of pre-trial investigation carries not only criminal procedural, but also strategic importance. Temporary detention facilities, within this framework, serve as a crucial logistical and procedural element that ensures timely access to individuals who have been placed in custody as a preventive measure, enabling investigators to conduct investigative and covert investigative actions aimed at gathering evidence in criminal proceedings.

Special emphasis is placed on analyzing the potential risks associated with the entry into force of the Law of Ukraine № 4359-IX, which restricts the powers of the National Police of Ukraine to detain arrested, accused, and convicted persons in temporary detention facilities. The article argues that such legislative changes contradict the provisions of existing Ukrainian legislation, in particular the Law of Ukraine "On Pre-Trial Detention," as they create legal conflicts and normative uncertainty, impeding the ability of investigators of the National Police of Ukraine to effectively carry out their duties in collecting evidence. It is substantiated that this situation undermines the principle of the rule of law and may result in inconsistent interpretation and application of relevant norms in practice.

The article provides arguments supporting the compliance of temporary detention facilities with international standards and highlights their logistical advantages over pre-trial detention centers, particularly in terms of territorial proximity, improved technical capacity, and responsiveness.

Furthermore, the article addresses challenges linked to the overload of National Police investigators and the potential loss or inaccessibility of evidence due to limited interaction with suspects-especially in frontline areas where infrastructural damage impedes transportation and mobility. The author also notes that temporary detention facilities enable the implementation of protective measures for victims and witnesses, which is essential for collecting evidence that meets standards of admissibility, credibility, and procedural relevance.

In conclusion, the author supports the decision of the President of Ukraine to veto Law № 4359-IX and proposes a comprehensive set of legislative amendments to harmonize the existing framework with the provisions of the Law of Ukraine "On Pre-Trial Detention" and the Criminal Procedure Code of Ukraine. Such amendments would preserve and formally recognize the powers of the police to hold certain categories of individuals in temporary detention facilities in cases dictated by the needs of pre-trial investigation. These changes would contribute to the efficiency of criminal proceedings during martial law and ensure timely evidence collection by the National Police of Ukraine.

Key words: obtaining evidence, temporary detention facilities, pre-trial detention centers, pre-trial investigation, investigators, National Police of Ukraine.



Вступ. Забезпечення своєчасності отримання доказів слідчими Національної поліції України є однією з ключових умов досягнення ефективності в кримінальному провадженні. Особливого значення ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли органи Національної поліції України функціонують у складному безпековому середовищі, а оперативність і повнота здійснення ними досудового розслідування кримінальних правопорушень мають не лише процесуальне, а й стратегічне значення для забезпечення завдань і мети кримінального провадження.

У таких умовах особливу роль для потреб досудового розслідування, зокрема кримінального процесуального доказування, відіграють ізолятори тимчасового тримання (ІТТ), які забезпечують слідчим Національної поліції України оперативний доступ до осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, а також можливість проведення стосовно таких осіб комплексу відповідних слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій з метою отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

Водночас можливі¹ законодавчі зміни, пов'язані з прийняттям Закону України № 4359-ІХ від 16 квітня 2025 року «Про внесення змін до статті 196 Кримінального процесуального кодексу України та деяких законів України щодо удосконалення процедури забезпечення заходів безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (Закон № 4359-ІХ) [1], про які ми вже частково згадували раніше у своїх наукових дослідженнях [2], істотно змінюють правовий режим функціонування ІТТ, що може призвести до ускладнення, затримки чи неможливості отримання доказів у кримінальному провадженні та, як наслідок, не забезпечення ефективності як безпосередньо кримінального процесуального доказування, так і всього досудового розслідування.

Постановка завдання. Проблемні питання отримання доказів у кримінальному провадженні, правовий статус ІТТ під час здійснення досудового розслідування у своїх наукових працях досліджували такі вітчизняні фахівці, як Ю. П. Аленін, І. В. Басиста, І. Г. Богатирьов, В. К. Весельський, Н. В. Глинська, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, М. Л. Грібов, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, О. П. Кучинська, Л. М. Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, Д. М. Мірковець, В. Т. Нор, М. А. Погорєцький, Д. Б. Сергєєва, О. В. Таран, О. С. Тарасенко, О. Ю. Татаров, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, С. С. Чернявський, А. М. Черняк, М. С. Цуцкірідзе, А. В. Шевчишен, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та ін. Водночас питання отримання доказів слідчими Національної поліції України в умовах воєнного стану в контексті застосування положень Закону № 4359-ІХ залишилося поза увагою правників.

Отже, завданням статті є дослідження проблемних питань отримання доказів слідчими Національної поліції України в умовах воєнного стану в контексті реалізації Закону України № 4359-ІХ та надання науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Результати дослідження. На підставі результатів проведеного аналізу норм чинного законодавства України можна дійти висновку, що повноваження Національної поліції України щодо використання ІТТ в кримінальному провадженні закріплені на рівні відповідних законодавчих актів, а також підзаконних нормативно-правових актів системи Міністерства внутрішніх справ України.

Так, зокрема, ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань: здійснює конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняє їх у залі суду. Причому перелік місцевих загальних судів, відповідних установ попереднього ув'язнення (крім гауптвахт) та ізоляторів тимчасового тримання, з/до яких поліція здійснює конвоювання таких осіб, визначає Міністр внутрішніх справ України (п. 37); у випадках, передбачених законом, утримує

¹ Президентом України застосовано вето до Закону № 4359-ІХ та запропоновано низку пропозицій, направлених на вирішення проблемних питань реалізації відповідного закону, які не були розглянуті Верховною Радою України на день публікації статті.



в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених (п. 38) [3].

Слід зауважити, що відповідні повноваження були надані Національній поліції України порівняно нещодавно – у березні 2022 року, у межах реалізації положень Закону України № 2123-IX «Про внесення змін до законів України “Про Національну поліцію” та “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» (Закон № 2123-IX) [4].

Установами для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, згідно з ч. 1 ст. 4 Закону України «Про попереднє ув’язнення», є слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України (СІЗО), гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. В окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні *слідчих дій* (виділ. мною – О. С.)², ці особи можуть перебувати в ІТТ [5], які функціонують також у системі органів Національної поліції України.

Зауважимо, що Закон України «Про попереднє ув’язнення», як і інші законодавчі акти України [1; 3; 4], не визначають поняття ІТТ. Його правова сутність розкривається в Інструкції із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 вересня 2023 року № 777 (Інструкція № 777), у п. 2 розділу 1 якої визначено поняття ІТТ як структурні підрозділи територіальних органів поліції, які призначені для тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також засуджених до позбавлення волі [6].

Деталізацію відповідних положень надалі відображено в п. 1 розділу 2 Інструкції № 777, де зазначено, що в ІТТ утримуються особи:

1) затримані в порядку ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України), у тому числі які розшуковуються іноземною державою у зв’язку із вчиненням кримінального правопорушення, на строк не більше шістдесяті годин з моменту затримання;

2) затримані в порядку ст. 191 КПК України на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу, на строк не більше тридцяти шести годин з моменту затримання;

3) затримані в порядку ст. 15¹ Закону України «Про боротьбу з тероризмом» на строк до розгляду слідчим суддею, судом клопотання про обрання запобіжного заходу стосовно цієї особи;

4) стосовно яких як запобіжний захід обрано взяття під варту, у разі відсутності можливості здійснити конвоювання особи до СІЗО, до передачі конвою для перевезення до СІЗО; у разі необхідності проведення слідчих (розшукових) дій, а також у разі наявності рішення компетентного органу іноземної держави про взяття особи під варту або призначення їй покарання у виді позбавлення волі не більше трьох діб;

5) засуджені до позбавлення волі, до передачі конвою для перевезення до СІЗО, а також у разі необхідності проведення слідчих (розшукових) дій не більше трьох діб;

6) затримані у випадках, передбачених ч. 3 ст. 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення, на строк до трьох діб;

7) затримані у випадках, передбачених п. 4 ч. 1 ст. 298² КПК України, на строк до 24 годин;

8) стосовно яких рішенням суду застосовано адміністративний арешт [6].

² Словосполучення «слідчі дії» не узгоджується з положеннями Кримінального процесуального кодексу України, який оперує категорією «слідчі (розшукові) дії».



Попри те, що повноваження утримувати в ІТТ затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених, були надані Національній поліції України лише в березні 2022 року, Законом № 4359-ІХ вносяться зміни до п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до яких поліція уповноважена лише буде утримувати в ІТТ осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, підданих адміністративному арешту. Тобто, з Закону України «Про Національну поліцію» виключається повноваження поліції утримувати в ІТТ осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, а також обвинувачених і засуджених.

Слід зазначити, що реалізація положень Закону № 4359-ІХ створюватиме об'єктивні загрози в діяльності слідчих Національної поліції України під час здійснення досудового розслідування через його неузгодженість з положеннями інших законодавчих актів України та їх невідповідність потребам правозастосовної практики, що негативно відображатиметься на ефективності здійснення кримінального провадження в частині забезпечення своєчасності отримання доказів під час здійснення досудового розслідування, у тому числі в умовах воєнного стану, або ж призводитиме до ризиків їх втрати. Зазначений висновок обумовлений таким:

1. Правова неузгодженість. Нові зміни до п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» суперечать положенням ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення». Тобто у випадку набуття чинності вказаних змін виникне правова колізія між двома Законами України, зокрема:

Законом України «Про Національну поліцію», з якого виключаються повноваження Національної поліції України утримувати в ІТТ осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, що автоматично позбавляє слідчих процесуальних інструментів проводити в умовах ІТТ відносно цих осіб відповідні слідчі (розшукові) дії для отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні;

Законом України «Про попереднє ув'язнення», в якому залишається нормативна можливість проведення в ІТТ слідчих (розшукових) дій.

Водночас за відсутності спеціального механізму вирішення колізій між законами однакової юридичної сили обсяг повноважень Національної поліції України щодо використання ІТТ для проведення слідчих (розшукових) дій з метою отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні набуває ознак правової невизначеності. Це суперечить вимогам ст. 8 Конституції України [8], яка закріплює принцип верховенства права, зокрема його складові – правову визначеність, ясність і передбачуваність нормативного регулювання. У такій ситуації зростає ризик неоднозначного тлумачення та застосування норм як органами досудового розслідування, так і судами, що потенційно підриває конституційну гарантію єдності правозастосування.

2. Відповідність міжнародним стандартам. Хоча й окремі практичні працівники вважають, що делегування пенітенціарних повноважень органам поліції не узгоджується з європейськими підходами до поділу владних повноважень з огляду на те, що утримання відповідних осіб належить до компетенції Державної кримінально-виконавчої служби, мусимо зазначити, що в умовах кримінального провадження ІТТ фактично стає невіддільною гарантією забезпечення кримінального процесуального доказування. Їх використання не суперечить міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини:

Європейські пенітенціарні норми. Підходи, закладені в Європейських тюремних правилах (Recommendation Rec (2006) 2 Комітету Міністрів держав-учасниць) [8], зокрема положення про «пропорційність режиму до ступеня ризику та потреб слідства» – допускають короткострокове утримання у відомчих установах, якщо це обумовлено процесуальною необхідністю та належно контролюється;



Mandela Rules. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з в'язнями (Правила Нельсона Манделі)³ не містять застережень щодо інституційної належності короткотермінових місць тримання, фокусуючись натомість на гарантіях гідних умов, доступу до медичної допомоги та механізмах подання скарг [9];

Доктрина СРТ. Європейський комітет із запобігання катуванням (СРТ) у численних своїх звітах [10] визнає, що короткотермінові поліцейські ізолятори можуть бути прийнятним середовищем, якщо дотримано мінімальні стандарти площі, освітлення, вентиляції й забезпечено цілодобове відеоспостереження.

Слід зазначити, що в останні роки в багатьох підрозділах поліції вдалося досягти належних умов забезпечення прав і законних інтересів утримуваних осіб завдяки міжнародній технічній допомозі, покращенню матеріально-технічної бази, проведення ремонту камерних приміщень, забезпечення достатніми камерами відеоспостереження, впровадження в кожному ІТТ посад інспекторів з дотримання прав затриманих осіб і системи тренінгів щодо дотримання прав людини та етики роботи із затриманими. Натомість реалізація аналогічних стандартів у СІЗО значно ускладнена через їхню перевантаженість, жорсткіший режим утримання, більшу кількість і гетерогенність контингенту ув'язнених, що фактично знижує можливості слідчих Національної поліції України своєчасно проводити слідчі (розшукові) дії для отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні. З огляду на ці чинники, ризик спотворення або втрати доказів, а також погіршення доступу слідчих Національної поліції України до підозрюваних у СІЗО, є значно вищим, ніж в ІТТ.

У цьому контексті доцільно звернути увагу на те, що нині в усіх ІТТ успішно впроваджена система «Custody Records» [11], яка є сучасним інструментом електронного документування, аудіо- та відеофіксації всіх подій, пов'язаних із поміщенням особи до ІТТ. Її запровадження стало одним із ключових елементів не лише підвищення стандартів захисту прав людини, але й забезпечення отримання доказів у кримінальному провадженні, які відповідають критеріям допустимості та достовірності. Особливу цінність система «Custody Records» становить у контексті проведення слідчих (розшукових) дій відносно осіб, які були затримані та поміщені до ІТТ, оскільки саме в цей часовий проміжок слідчі отримують найважливішу інформацію, що може бути визнана доказом у кримінальному провадженні. Наявність відеофіксації дій слідчого, прокурора, захисника, медичного працівника та інших осіб за допомогою системи «Custody Records» дозволяє забезпечити як прозорість процесу отримання доказів, так і верифікацію добровільності наданої інформації, що особливо важливо для дотримання стандартів допустимості доказів, передбачених ст. 86 КПК України. Крім того, «Custody Records» фіксує час і умови проведення слідчих (розшукових) дій, дозволяє перевірити чи були дотримані процесуальні гарантії особи, яка перебуває під вартою. Тобто, система «Custody Records» відіграє подвійне призначення – з одного боку, гарантує дотримання прав осіб, що утримуються в ІТТ, а з іншого – підвищує достовірність, належність і допустимість доказів, отриманих в умовах ІТТ.

3. Завантаженість СІЗО та логістична дестабілізація. Набрання чинності Закону № 4359-IX матиме наслідком обов'язкового переміщення всіх ув'язнених осіб з ІТТ Національної поліції України до СІЗО показник завантаженості яких наразі досягає 90–95% і які переважно знаходяться в обласних центрах на віддаленій відстані від органів досудового розслідування, судах на відміну від ІТТ, кількість яких значно переважає в Україні і які територіально наближені до органів досудового розслідування та судах у відповідних регіонах. Зауважимо, що наразі в системі ДКВС функціонує 27 СІЗО, а в структурі Національної поліції України налічується 95 ІТТ, з них реально функціонують 68, діяльність 27 ІТТ

³ Правила Нельсона Манделі – це Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, затверджені Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році, які встановлюють міжнародні стандарти гуманного поводження з особами, позбавленими волі. Водночас ці правила не мають обов'язкової сили, але вважаються еталоном для національного законодавства і пенітенціарної практики. Їхня мета – забезпечити гідність, права людини і рівне ставлення до всіх осіб, які перебувають під вартою.



тимчасово призупинено через необхідність проведення ремонтних робіт, перебування в зоні проведення бойових дій, пошкодження відповідних будівель. Втрата цієї можливості для слідчих Національній поліції України може призвести до суттєвого зменшення ефективності досудового розслідування, затягування процесу отримання доказів або неможливості перевірки вже отриманих доказів, а в окремих випадках – до їх втрати.

Крім того, віддаленість СІЗО від органів досудового розслідування і судів призведе до затримок у виконанні судових ухвал про участь підозрюваних та обвинувачених у процесуальних діях. Це не лише ускладнить своєчасність отримання доказів у кримінальному провадженні, а й створить передумови для оскарження бездіяльності відповідних суб'єктів кримінального провадження й настання ризиків можливого невиконання судових рішень, що тягне за собою кримінальну відповідальність відповідно до ст. 382 Кримінального кодексу України.

Результати аналізу слідчо-судової практики за 2024 рік підтверджують цю тенденцію: у 27 % випадків несвоєчасне виконання ухвал про доставляння підозрюваних до суду було зумовлено відсутністю або запізненням конвою з СІЗО. Водночас аналогічний показник для ІТТ становив лише 8 %, що свідчить про високу логістичну ефективність і мобільність ІТТ, а також про їх значно більшу спроможність забезпечити оперативний доступ до осіб для проведення відносно них відповідних слідчих (розшукових) дій з метою отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

3. Оперативність отримання доказів. Централізована система утримання осіб в ІТТ забезпечує можливість оперативного доступу слідчих Національної поліції України до підозрюваних для застосування відносно них відповідних слідчих (розшукових) дій, під якими ми, спираючись на наукові розробки окремих вітчизняних вчених [12; 13; 14; 15 та ін.], а також власні дослідження [16; 17 та ін.], розуміємо заходи, що складаються з сукупності пошуково-пізнавальних, розшукових та посвідчувальних прийомів, проводяться уповноваженими кримінальним процесуальним законодавством суб'єктами у визначеному для кожного з них порядку із застосуванням заходів державного процесуального примусу з метою пошуку, виявлення (встановлення), вилучення й закріплення фактичних даних і відомостей про їх джерела для отримання доказів у кримінальному провадженні або перевірки вже отриманих доказів чи здійснення розшуку осіб.

Слідчі (розшукові) дії, будучи засобами кримінального процесуального доказування, належать до способів отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

Результати проведеного аналізу матеріалів правозастосовної практики свідчать про те, що основними слідчими (розшуковими) діями, що проводяться слідчими Національної поліції України в умовах ІТТ, є: допит, пред'явлення впізнання, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, слідчий експеримент. Зауважимо, що найвищі показники отримання за допомогою слідчих (розшукових) дій доказів, що відповідають вимогам достовірності та належності, спостерігаються у перші години після затримання підозрюваного, коли слідчі й оперативні підрозділи мають безпосередній доступ до особи, яка утримується в ІТТ. Крім того, камерний фонд ІТТ дозволяє технічно простіше використовувати відповідні негласні засоби отримання доказів та виключають випадковий витік інформації. Переміщення ж відповідних осіб до перенавантажених СІЗО значно збільшуватиме час між процесуальними рішеннями та процесом їх виконання, що негативно впливатиме на ефективність здійснення досудового розслідування, у тому числі своєчасність отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

4. Завантаженість слідчих. Попри те, що в умовах сьогодення середнє навантаження на одного слідчого Національної поліції України становить понад 300 кримінальних проваджень (в окремих регіонах цей показник становить 400–600 кримінальних проваджень), у яких він здійснює досудове розслідування, під час реалізації положень Закону № 4359-IX суттєво збільшиться навантаження на слідчих Національної поліції України. Насамперед це буде зумовлено неможливістю оперативно ініціювати або здійснювати слідчі



(розшукові) дії щодо таких осіб безпосередньо в ІТТ, що нині забезпечує належну інтенсивність і безперервність кримінального процесуального доказування.

Переміщення ж таких осіб до СІЗО, які переважно розташовані в обласних центрах, створить додаткове навантаження на слідчих Національної поліції України, збільшить часові витрати, а також ускладнить координацію між органами досудового розслідування та прокуратури, конвойною службою й установами попереднього ув'язнення. Крім того, суттєво зросте обсяг документообігу, оскільки кожне переміщення потребуватиме оформлення додаткових процесуальних документів і супровідних матеріалів, що відволікатиме слідчих від окреслених завдань.

З урахуванням надмірного навантаження на слідчих Національної поліції України це спричинить зниження якості досудового розслідування, оскільки слідчі будуть змушені працювати в умовах обмеженого часу, постійного тиску та дефіциту ресурсів, що суттєво підвищує ризик: процедурних помилок; формальних недоліків у фіксації фактичних даних та їх джерел, що можуть бути визнані доказами у кримінальному провадженні; порушення строків досудового розслідування.

5. Безпечність отримання доказів. В умовах воєнного стану, коли відповідні регіони України піддаються інтенсивним ракетним обстрілам і дронним ударам з боку держави-агресора, а транспортна інфраструктура зазнає системних пошкоджень, оперативне переміщення підозрюваних до СІЗО не завжди є можливим чи безпечним й створює суттєві ризики для неможливості забезпечення своєчасності отримання доказів у кримінальному провадженні чи взагалі їх втрати. Особливо критичною ця ситуація є у прифронтових регіонах, де час, необхідний для переміщення осіб, у декілька разів перевищує середній по країні. Це фактично унеможлиблює своєчасний доступ слідчого чи прокурора до підозрюваного для проведення слідчих (розшукових) дій для отримання доказів у кримінальному провадженні.

ІТТ, на відміну від СІЗО, функціонують при територіальних органах поліції в межах адміністративно наближених центрів досудового розслідування, демонструють вищий рівень функціональної адаптивності до потреб воєнного стану. Завдяки розміщенню в безпосередній близькості до слідчих підрозділів Національної поліції такі установи дозволяють забезпечити швидкий доступ до затриманих осіб. Більшість таких установ вже оснащені належними системами охорони, захисними укриттями, резервними джерелами електроживлення, що забезпечує їх стабільне функціонування навіть у періоди повітряних тривог.

6. Своєчасність застосування заходів забезпечення безпеки. Оперативний доступ до осіб, які утримуються в ІТТ, забезпечує можливість своєчасно застосовувати відповідні заходи забезпечення безпеки щодо потерпілих і свідків, які надають показання, що можуть бути використані як докази для встановлення чи спростування обставин, що мають значення для кримінального провадження.

З огляду на високий ступінь ризиків впливу співучасників або організаторів злочинної діяльності на інших учасників кримінального провадження (зокрема потерпілих чи свідків), швидкість реалізації заходів забезпечення безпеки відіграє критичну роль у збереженні доказів та забезпеченні їх використання у кримінальному провадженні.

Територіальна наближеність ІТТ до органів досудового розслідування та судів, а також організаційна інтегрованість ІТТ в структуру Національної поліції України, створює належні передумови для реалізації механізмів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, без зайвих затримок та бюрократичних ускладнень. Зокрема, у таких умовах стає можливою своєчасна ізоляція підозрюваного від інших учасників кримінального провадження, організація конфіденційного допиту, обмеження контактів з третіми особами, а також оперативне інформування уповноважених органів про наявні загрози для потерпілих чи свідків.

Завдяки забезпеченню оперативного та контрольованого доступу до підозрюваних, можливості організації проведення своєчасних слідчих (розшукових) дій в умовах ІТТ, мінімізуються ризики зовнішнього тиску, спотворення показань або узгоджених версій між співучасниками для протидії слідству. Унаслідок цього досягається належний рівень



захищеності доказів, що відповідають критеріям достовірності, допустимості та належності у кримінальному провадженні.

Слід зосередити увагу на тому, що хоча й Верховна Рада України прийняла відповідний закон, Президентом України справедливо було застосовано до нього вето з огляду на те, що передбачені Законом № 4359-IX зміни до КПК України та Закону України «Про Національну поліцію» призведуть, на його думку, до: недотримання прав узятих під варту осіб, насамперед з огляду на неможливість забезпечення в СІЗО усіх узятих під варту осіб індивідуальним спальним місцем, що буде вбачатися як створення жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, умов тримання під вартою, та недотримання Україною вимог ст. 28 Конституції України й ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; неможливості здійснення досудового розслідування протягом розумних строків, а також проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій за участю узятих під варту осіб; подання до Європейського суду з прав людини численних заяв щодо порушення Україною прав і свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; необхідності здійснення додаткового фінансування з Державного бюджету України діяльності Національної поліції України, насамперед у зв'язку з потребою в систематичному конвоюванні взятих під варту осіб до територіальних (відокремлених) підрозділів Національної поліції України для проведення слідчих (розшукових) дій, збільшення внаслідок цього потреб у пально-мастильних матеріалах і кількості особового складу Національної поліції України, який залучатиметься до конвоювання [18].

Крім того, виявляється і внутрішня непослідовність законодавчих змін, що полягає у відсутності коригування прикінцевих та перехідних положень Закону України № 2123-IX, які продовжують визначати тимчасовий характер дії пункту 38 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», але вже в редакції Закону № 4359-IX.

Слід зазначити, що повноваження Національної поліції України щодо утримання в ІТТ осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених, було запроваджено Законом № 2123-IX як тимчасовий захід, пов'язаний із забезпечення належних умов функціонування держави в умовах воєнного стану. Відповідно до п. 1 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2123-IX зміни до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» діють виключно на період дії воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, а також протягом 60 днів після його припинення чи скасування.

Таким чином, відсутність у Законі № 4359-IX змін до прикінцевих і перехідних положень Закону № 2123-IX зумовлює збереження тимчасового характеру дії п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» навіть у редакції Закону № 4359-IX. Така ситуація формує правову невизначеність щодо обсягу та тривалості дії делегованих поліції повноважень щодо утримання осіб в ІТТ, що суперечить вимогам принципу юридичної визначеності як складової верховенства права (ст. 8 Конституції України). У результаті виникає нормативна колізія, яка може мати істотні негативні наслідки для правозастосовної діяльності Національної поліції України, зокрема у частині реалізації ними повноважень щодо отримання доказів у кримінальному провадженні. В умовах воєнного стану, коли ефективність, оперативність і безперервність здійснення досудового розслідування мають критичне значення, така невизначеність створює додаткові загрози для досягнення ефективності кримінального процесуального доказування.

Висновки. Таким чином, однією з проблем отримання доказів слідчими національної поліції України в умовах воєнного стану в контексті реалізації Закону України № 4359-IX є позбавлення поліції повноважень утримувати в ІТТ осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, а також обвинувачених і засуджених, що призведе до: формування неоднозначної практики через неузгодженість норм Закону № 4359-IX й Закону України «Про попереднє ув'язнення» та прикінцевими й перехідними положеннями



Закону № 2123-IX; дестабілізації ефективної взаємодії органів досудового розслідування та установ попереднього ув'язнення; перешкоджання своєчасності розкриття та розслідування кримінальних правопорушень; неможливості забезпечення своєчасності проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій стосовно осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, й відповідно створення перешкод в оперативності отримання чи перевірки вже отриманих доказів, чи їх втрати; збільшення навантаження на слідчих і оперативних працівників органів досудового розслідування, співробітників установ попереднього ув'язнення; створення ризиків неможливості застосування до утриманих осіб своєчасних заходів забезпечення безпеки; зниження ефективності й оперативності здійснення досудового розслідування; виділення додаткових коштів з Державного бюджету України на конвоювання утриманих осіб.

У зв'язку з цим вважаємо цілком обґрунтованою позицію Президентом України щодо застосування вето до Закону № 4359-IX з пропозицією виключити з його змісту положення, якими вносяться зміни до п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Водночас з метою забезпечення відповідності Закону України «Про Національну поліцію» із Законом України «Про попереднє ув'язнення» з урахуванням вимог глави 20 КПК України пропонується п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» викласти в такій редакції: *«38) у випадках, передбачених законом, утримує в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, підданих адміністративному арешту, а також в окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою;»*.

Крім того, пропонується уточнити редакцію другого речення ч. 1 ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення», зокрема: *«В окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій, ці особи можуть перебувати в ізоляторах тимчасового тримання»*.

Також пропонуємо виключити тимчасовий характер (період воєнного стану та протягом 60 днів після його закінчення) п. 38 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» внесенням відповідних змін до прикінцевих і перехідних положень Закону № 2123-IX, що значно підвищить ефективність і безперервність здійснення кримінального провадження після закінчення правового режиму воєнного стану й створить належні умови для своєчасності отримання слідчими Національної поліції доказів у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до статті 196 Кримінального процесуального кодексу України та деяких законів України щодо удосконалення процедури забезпечення заходів безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 16 квіт. 2025 р. № 4359-IX. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42626>.
2. Старенький О. С. Забезпечення інституційного балансу у кримінальному судочинстві в контексті реалізації Закону України № 4359-IX. *Аналітично-порівняльного правознавства*. 2025. № 4. С. 302–310.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.
5. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3352-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>.
6. Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України : наказ Міністерства вну-



трішніх справ України від 25 верес. 2023 р. № 777. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2035-23#n4>.

7. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

8. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) від 12 лют. 1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.

9. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з в'язнями (Правила Нельсона Манделі). URL: https://www.unodc.org/res/justice-and-prison-reform/crcj-prison-reform_html/UKR_final_Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf.

10. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) : General Report on the CPT's Activities. URL: https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports?utm_source=chatgpt.com.

11. Інструкція з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24 трав. 2022 р. № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>.

12. Погорецький М. А. Слідчі дії: поняття і класифікація. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 1. С. 142–148.

13. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2007. 576 с.

14. Сергєєва Д. Поняття та види слідчих (розшукових) дій за чинним КПК. *Право України*. 2013. № 11. С. 180–188.

15. Сергєєва Д. Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій за новим кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 52–56.

16. Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: теорія та практика : монографія / за заг. ред. М. А. Погорецького. Київ : Алерта, 2016. 336 с.

17. Старенький О. С., Сергєєва Д. Б. Слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх: до визначення поняття. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 81–89.

18. Пропозиції Президента України до Закону про внесення змін до статті 196 Кримінального процесуального кодексу України та деяких законів України щодо удосконалення процедури забезпечення заходів безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві від 8 трав. 2025 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/2a621c72-f0cf-4a67-a298-b04c2e757920>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025

